SOUTH EAST EUROPE
Transnational Cooperation Programme

SEE River

Programme co-funded by the EUROPEAN UNION

ÁGAZATOK KÖZÖTTI MEGÁLLAPODÁS
A
DRÁVA 80-124 FKM KÖZÖTTI MAGYARORSZÁGI SZAKASZÁRA VONATKOZÓAN

SEE RIVER PROJEKT BEMUTATÁSA – FENNTARTHATÓ INTEGRÁLT GAZDÁLKODÁS A DÉL-KELET EURÓPAI ORSZÁGOK NEMZETKÖZI FOLYÓ KORRIDORAIN

***DEKLARÁCIÓ* – a vízgazdálkodás, az árvízvédelem, a vízenergia hasznosítás, valamint a természet és a biológiai sokféleség megőrzése közös szemléletéről a Dráva vízgyűjtőn**

A SEE RIVER Projekt alapját a 2008. szeptember 23-25. között Mariborban megtartott szimpózium és az azt követően megfogalmazott és az öt drávai ország által aláírt deklaráció adta, adja. A deklaráció a jövő nemzedéke számára a Dráva vízgyűjtő értékeinek és ökológiai funkcióinak biztosítása érdekében az alábbi tíz, prioritásként is kezelendő célkitűzését fogalmazta meg:

1. Elő kel segíteni az EU vízügyi és természetvédelmi szakpolitikáinak mintaként történő integrált megvalósítását a Dráva folyón
2. Elő kell mozdítani az árvízvédelmet jobb árvízriasztási rendszerek alkalmazásával és fokozottabb információcserével
3. Erősíteni kell az árvízvédelmet a vízvisszatartó területek védelmével és helyreállításával a Dráva folyó mentén
4. Folytatni kell és tovább kell fejleszteni a Dráva és árterei helyreállítását
5. A Dráva folyót, mint „ökológiai folyosót" fenn kell tartani, és tovább kell fejleszteni
6. Helyre kell állítani a Dráva folyó ökológiai kapcsolatrendszerét a vándorló halfajok számára
7. Létre kell hozni a Dráva folyó országhatárokon átnyúló rekreációs területét
8. Ki kell használni azokat a lehetőségeket, amelyek a Dráva folyót különböző nemzeteket összekapcsoló „életvonallá" teszik
9. Széttagolt ágazati intézkedések helyett integrált vízgyűjtő-gazdálkodást kell megvalósítani
10. A Dráva folyó területének továbbfejlesztését az ott élő lakossággal partnerségben kell megvalósítani

A PROJEKT

A jelenlegi viszonyok integrált és stratégiai folyógazdálkodást igényelnek, mely a helyi, regionális, nemzeti és országokon átnyúló módszerek kombinációjával, valamint az ágazatok tudásának és tapasztalatainak egyeztetésével oldható meg. A SEE RIVER Projekt ezért hat kiválasztott folyó – **Dráva**, Bodrog, Neretva, Prut, Soča és Vjosa – menti területen, vagyis a folyó korridoron az érdekeltek között olyan megegyezésekre törekszik, mely révén a térség fejlesztését és természeti értékeinek megóvását szolgáló célkitűzések összhangba kerülhetnek. Ez a különböző országok eltérő szakterületein dolgozó szakértőinek szoros együttműködésével valósítható meg, mely folyamat aktív részeseivé kell tenni a helyi folyóterületen érdekelteket, a regionális és nemzeti hatóságokat is. **A projekt célja egy olyan új folyó és földhasználat tervezési, illetve gazdálkodási módszer bemutatása, mely a folyó korridorra úgy tekint, mint a vízgyűjtő szívére, ahol a legnagyobb a nyomás**.

SEE RIVER ESZKÖZTÁR

A SEE RIVER Projekt eszköztára, egyúttal a projekt eredménye egy innovatív és általánosan alkalmazható modell és útmutató arra, hogy milyen módon lehet a jövőben fenntartható folyó folyosó használatot megvalósítani az érintettek eltérő érdekeinek figyelembe vételével és összhangba hozásával. Az eljárások 6 nemzetközi folyó korridorra való alkalmazással kerülnek tesztelésre, illetve beépülnek a 12 ország 26 szervezetének napi munkájába. Az eszköztár egy tervezési metódus, mely az érintettek bevonására, kommunikációra, párbeszédre épül, maximálisan figyelembe véve természetesen a vizsgált terület sajátosságait és az ott élők igényeit.

A projekt célja olyan további projektek előkészítése, melyek a 2014-2020-as Európai Uniós finanszírozási periódusban akár támogatásra és megvalósításra is kerülhetnek.

NeKI

DÉL-DUNÁNTÚLI VIZIG

ÉRINTETT SZAKTERÜLETEK

A SEE RIVER Projekt céljainak elérését Magyarországon egy nemzeti-regionális, három helyi érdekek egyeztető tanácskozás, valamint két kisebb, egy-egy szakterületet specifikusan érintő megbeszélés szolgálta az alábbi érdekeltek, illetve szakterületek részvételével, képviseletével:

- Természetvédelem
- Folyógazdálkodás, ezen belül:
  - Mellékág revitalizáció
  - Folyó rehabilitáció
  - Árvízvédelem
- Mezőgazdaság, erdészet
- Helyi közösségek, önkormányzatok
- Turisztika, rekreáció
- Halgazdálkodás, horgászat
- Hajózás
- Környezetvédelem
- Területfejlesztés

Az egyes találkozók az alábbiak szerint valósultak meg:

Nemzeti/regionális érdekegyeztető tanácskozás: 2013. november 7. Pécs

A találkozó célja a Dráva és a Dráva-mente legfontosabb problémáinak számbavétele és távlati célkitűzésének megfogalmazása volt. A résztvevők a következő főbb problémaköröket jelölték meg:

- Medererózió, a drávai vízállások és a talajvízszint csökkenése,
- A csúcsenergiát termelő horvát vízierőművek által okozott vízjárás és azok káros hatásai,
- A Drávai vízállások csökkenésének hatása a rekreációs tevékenységre Barcs térségében,
- A folyó ma már korszerűtlennek tekinthető jelenlegi szabályozottsága,
- Az elmúlt időszak mederkotrási tevékenységének kedvezőtlen hatásai,
- A mezőgazdaságban alkalmazott technológiák hatása a helyi lakosság megélhetésének lehetőségére,
- Mellékágak lefűződése, vízellátásuk csökkenése,
- Területi vízvisszatartás hiánya, az aszály megjelenése a térségben,
- A környezeti- és gazdasági feltételek hiánya a turizmus területén,
- A térség kedvezőtlen szociális és gazdasági helyzete.

Első helyi érdekegyeztető tanácskozás: 2013. december 4. Sellye

A találkozó témája a konkrét feladatok és teendők megfogalmazása volt, így:

- a medersüllyedés (erózió) megállítására,
- az árvizek és aszálykárok csökkentésére,
- a Dráva hosszirányú átjárhatóságának biztosítására,
- a biodiverzitás és az ökológiai sokszínűség megőrzésére,
- a folyó menti lakosság megfelelő életterének biztosítására.

Első kisebb egyeztető találkozó: 2014. február 26. Drávasztára

A találkozón összesen négy témacsoport részletes megtárgyalására került sor:

- Mezőgazdasági területhasználat / Vízvisszatartás-vízrendezés / Öntözés
- Térségfejlesztés / Turizmus / Infrastruktúra / Ipartelepítés
- Mellékág rehabilitáció / Horgászat
- Medererózió / Folyószabályozás / Árvízvédelem

Második helyi érdekegyeztető tanácskozás 2014. március 25. Sellye

A találkozón az alábbi problémák lehetséges megoldásainak megvitatására került sor:

- Medermélyülés
- Folyó rehabilitáció
- Árvíz elleni védekezés
- Terület vízellátottságának biztosítása
- Mezőgazdasági területhasználat

Második kisebb egyeztető találkozó: 2014. április 29. Drávaszabolcs

A találkozó témája a drávai turisztika kérdéseinek részletes megbeszélése volt. A résztvevők meghatározták és prioritási sorrendbe állították a térségre jellemző turisztikai termékeket, (vízi turizmus, falusi turizmus, kulturális-örökség turizmus, ökoturizmus, kerékpáros turizmus), majd közös nevezőre jutottak annak meghatározásában, melyek az általános és szakmai feladatok a Dráva mente turisztikai fejlesztése érdekében.

Harmadik helyi érdekegyeztető tanácskozás: 2014. május 20. Sellye

Az előző találkozókon elhangzottak összegzése, az ágazatok közötti megállapodás összeállítása, valamint a jövőbeni feladatok és teendők megbeszélése.

TERÜLETI ÉRINTETTSÉG

Alapvetően a SEE RIVER Projektben meghatározott, illetve kijelölt minta területre (a Dráva 80-124 fkm közötti szakasz által érintett bal parti terület) vonatkozóan folytak az egyeztetések az érdekeltekkel, érintettekkel. Számos kérdés azonban a teljes folyó korridorra is vonatkozott. A minta területen elhelyezkedő települések: Drávaszabolcs, Drávapalkonya, Drávacsehi, Kovácshida, Drávaszerdahely, Drávacsepely, Tésenfa, Szaporca, Kémes, Drávapiski, Cún, Kisszentmárton, Hirics, Baranyahidvég, Vajszló, Nagycsány, Lúzsok, Vejti, Piskó, Kemse, Zaláta, Sósvertike, Csányoszró, Sellye, Drávasztára, Drávaiványi, Bogdása, Drávakeresztúr, Markóc, Drávafok. A magyarországi minta terület elhelyezkedését az alábbi ábra szemlélteti:

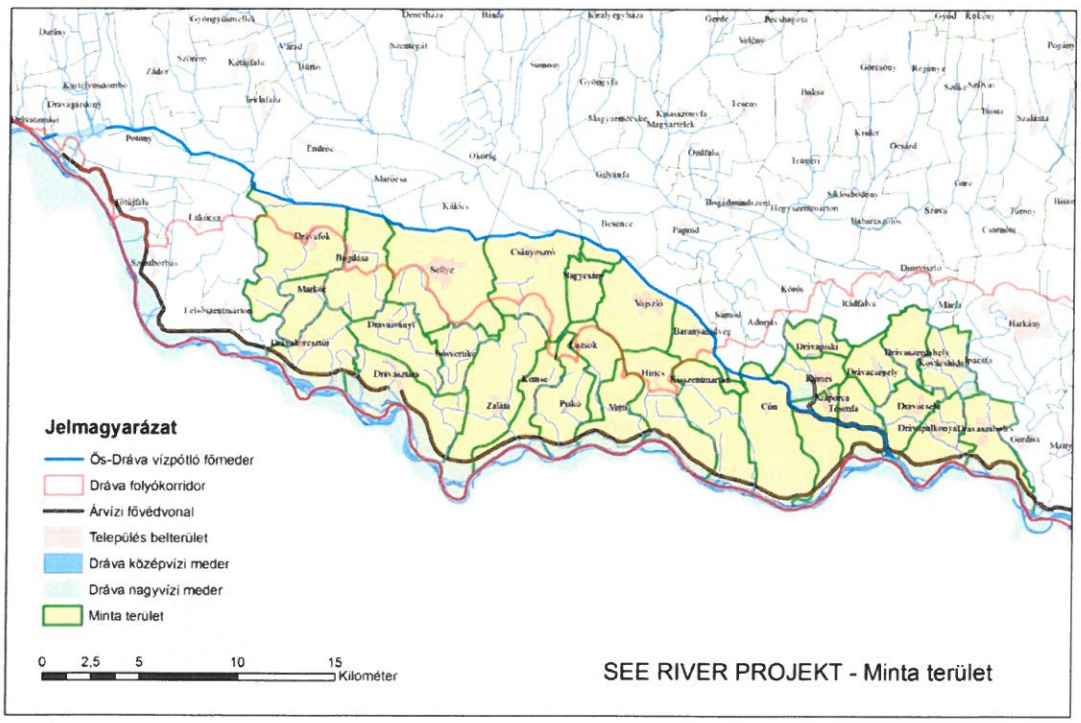

A találkozókon mindezek mellet természetesen nem csak a minta terület szempontjából vizsgáltuk a problémákat, hanem lehetőség szerint kiterjesztettük azokat a folyó korridor egészére.

A TALÁLKOZÓKON MEGFOGALMAZOTT VÉLEMÉNYEK, MEGÁLLAPODÁSOK, JÖVŐBENI FELADATOK

A találkozókon a fenti szakterületek mindegyike megtárgyalásra került közösen az érdekeltekkel. Az elhangzottakat az alábbiak szerint ismertetjük, foglaljuk össze:

Értékek a tervezéshez

Egy tervnél, tervezésnél nagyon lényeges a jelenlegi folyamatok megismerése, továbbá döntést kell hozni arról, hogy a meglévő folyamatot hagyjuk azért, vagy, mert nem tudjuk megváltoztatni, vagy azért, mert jó. Ha meg akarjuk változtatni a jelenlegi folyamatokat, akkor a szélsőségek kiegyensúlyozására kell törekedni, így a társadalmi, természeti, éghajlati, gazdasági, kulturális szélsőségeket kiegyenlítő magatartások szükségesek. Ez a gondolkodás határozza meg a tervezés egészét.

Környezet és természetvédelem

A Dráva mentén található páratlan szépségű, nagyrészt erdős természeti terület a határokon átnyúló bioszféra rezervátum része. A régió fejlődése egyrészt a magyar-horvát államhatár szigorú őrizete miatti megközelíthetetlensége, másrészt a délszláv háborús események miatt gyakorlatilag ötven évre megállt, mely a térség számára súlyos szociális és gazdasági hátránnyal járt. Ezen időszak nagy előnye azonban, hogy a természeti értékek javarészt háborítatlanul megmaradtak a Dráva mentén. A gazdasági és rekreációs tevékenységek a területen jelenleg is korlátozottak, azonban természeti értékei felbecsülhetetlenek, állat- és növényvilága különleges, számos faj (mint például a kis csér vagy a drávai tegzes) csak a magyar szakaszon élnek. A Dráva teljes magyarországi szakasza része a NATURA 2000 területnek, e mellett nemzeti parki (Duna-Dráva Nemzeti Park) védettség alatt áll, mely a legszigorúbb védettségnek felel meg Magyarországon. Tekintettel arra, hogy a folyó a magyar-horvát államhatár mentén „meanderezik", így számos bal parti terület a Horvát Köztársasághoz, számos jobb parti terület Magyarországhoz tartozik. A két országban a folyó menti területek nem egyforma védettséget élveznek: míg Magyarországon a már említett, szigorúbb nemzeti parki védettség áll fenn, addig a Horvát Köztársaságban "csak" a nemrég létrehozott Bioszféra Rezervátum és Regionális Parkok találhatóak, mely enyhébb szabályokat fogalmaz meg a természeti környezet használatát illetően. Az eltérő természeti szabályozás eltérő használatot eredményez, melynek hatása több területen is érzékelhető.

Az egyes találkozókon egyértelműen megfogalmazódott az az igény, hogy a jövőben a természeti környezet értékeinek, szépségének (állat- és növényvilág, épített környezet, mint például tájházak, templomok, közösségi házak, ősi- és hagyományos gazdálkodási formák visszahozása, mint például ártéri méhészet) megtartása mellett olyan szabályozást kell megteremteni, mely lehetővé teszi a Dráva mellett élőknek a folyó- és a folyó menti területhasználatokat, több ország szintjén biztosítja a folyó hossz menti, természeti átjárhatóságát, és akár lehetőséget biztosít a már elfelejtett fok gazdálkodás elveire épülő gazdálkodás részbeni visszaállítására is.

Elsősorban a pilot területen, de az egész folyó korridoron jellemző a szennyvízkezelés megoldatlansága, ami többlet terhet jelent a nemzeti parki természeti környezetre, valamint az itt elhelyezkedő ivóvíz bázisokra.

<u>Jövőbeni feladatok a problémák megoldására, projekt javaslatok</u>

El kell készíteni egy tájrekonstrukciós tervet, egy tájhasználati tervet, mely alapján meghatározható az egyes területek optimális használati módja. A tájrekonstrukciós terv kijelöli azokat a fejlesztési igényeket és irányokat, melyek átgondolása, tervezése és fejlesztése szintén szükségessé válik területi tervek, gazdálkodási tervek, művelési ágak, alkalmazott gazdálkodási technológiák vonatkozásában is.

A természeti környezet határon átnyúló használatáról és hasznosításáról szóló területrendezési terv elkészítése az összes érintett szakma részvételével, térképekkel, ajánlásokkal intézkedési tervvel.

Szükséges olyan megoldások ösztönzése, melyek mellett kevesebb szennyvíz keletkezik, illetve szükséges a keletkező szennyvizek tisztítása, kezelése.

A medermélyülés a természetvédelmi problémák egyik gyökere, így a medermélyülésre vonatkozó megoldási módok is alapvetően visszahatnak a természet állapotára.

Mellékág és mellékvíz revitalizáció

A Dráva mentén a folyó bal oldalán, az un. magyar oldalon számos mellékág, mellékvíz, valamint mellékvíz szerű csatorna található. Ezek felkutatása és a revitalizációjukkal kapcsolatos előzetes tanulmány elkészítése 2004-ben megtörtént. A tanulmány összesen olyan 29 mellékágat, vagy mellékág-szerű képződményt vizsgált, amelyek vagy teljes mértékben Magyarország, vagy részben Magyarország, részben a Horvát Köztársaság területén találhatóak. A tanulmány a 29

mellékágból 21 mellékág revitalizációját tartotta szükségesnek azonnal, vagy a közeljövőben, de minden képen egy 15 éves időtávlaton belül.

A mellékágak és mellék vizek, csatornák revitalizációjának szükségességét elsősorban a Dráva medersüllyedése következtében fellépett vízhiány váltotta ki, mely a mellékágak eutrifizációs folyamatainak megindulását, illetve az egyes mellékága kiszáradását vonta maga után. A revitalizáció célja, a mellékágak lefűződési folyamatainak megállítása és lehetőség szerint a korábbi állapotok visszaállítása vagy annak megközelítése.

A pilot területen az alábbi mellékágak helyezkednek el:

- Adhini mellékág
- Kisinci mellékág
- Mailáthpusztai mellékág
- Piskói mellékág
- Lajos-tanyai mellékág
- Drávasztárai mellékág
- Drávakeresztúri mellékág

A Dráva folyó korridoron és a pilot területen is már elkészült jó néhány mellékág revitalizációja. A munkák eredményeképpen jól láthatóak a természeti környezetben előállt pozitív változások: ezeken a területeken megjelent a folyóvízi környezetre jellemző állat- és növényvilág, valamint kialakultak a különböző halfajok tartózkodási és ívási lehetőségei. A mellékág revitalizáció során – az eddigi gyakorlattól eltérően alkalmazott un. teljes megnyitású és átfolyás biztosító revitalizáció mellett – egyedi mérlegelés alapján teret kell biztosítani a csak részbeni revitalizációanak, ezzel növelve a biodiverzitást és az ökológiai sokszínűséget. Tekintettel arra, hogy a revitalizált mellékágakon jelenleg nincsenek meg a monitoring vizsgálatok feltételei, így ezeket is meg kellene teremteni.

A mellékágak mellett számos holtág található elsősorban a kijelölt pilot területen. Ezek feltérképezése és használati módjának elemzése még nem kezdődött meg, de jövőbeni elvégzésének szükségessége a természeti környezet szempontjából vitathatatlan.

Jövőbeni feladatok a problémák megoldására, projekt javaslatok

A megkezdett Dráva mellékág revitalizációs program kiegészítése, módosítása az ökológiai sokszínűséget növelő megoldások alkalmazásával (nem csak átfolyásos rendszerű mellékágak kialakítása). Meg kell kezdeni a Dráva menti holtágak felülvizsgálatát és revitalizációs tanulmányaik kidolgozását. Biztosítani kell a revitalizáció utáni monitoring lehetőségét. Mindez azonban csak ideiglenes megoldást, hosszútávon a medermélyülés megakadályozása hoz csak eredményt.

Árvízvédelem

A Dráva folyó korridort érintően a Dráva magyarországi szakaszán az árvízvédelmi rendszereket, illetve az árvizek elleni védekezést két jól elkülöníthető részre lehet osztani:

1. Déli országhatár (magyar-horvát államhatár szelvénye a folyó 64-65 fkm térségében) Tótújfalu térsége (141-142 fkm térségében) – kiépített árvízvédelmi töltés védi a mentett oldalon elhelyezkedő több mint 30 települést az árvizektől.
2. Tótújfalutól felfelé eső szakasz Őrtilosig – itt árvízvédelmi töltés csak a Horvát Köztársaság területén található Dráva szakaszon épült Répás és Botovó között. A többi terület magas partnak minősül, melyek esetében elöntés csak egy bizonyos árvízszint felett lehetséges változó nagyságban és kiterjedésben. Az itt elhelyezkedő 14 település rendelkezik védelmi tervvel, mely a drávai árvizeken túlmenően az un. helyi vízkár elleni védekezés során szükséges teendőket is tartalmazza.

A találkozókon egyértelműen megfogalmazott az az igény, hogy – figyelemmel a létrejött települési szerkezetre – a térség árvízi biztonságát meg kell tartani, ahol pedig nem éri el a szükséges védelmi szintet, ott fejleszteni. Emellett a nagyvízi mederszabályozás (árvízvédelmi gátak) következtében „elzárt", olyan mentett oldali területek vízzel történő „elöntése", vízellátása – közelítve a 200 évvel ezelőtti állapotokhoz – ahol szintén szükséges a térség (elsősorban a pilot területen elhelyezkedő Ormánság) kedvezőbb viszonyai érdekében. Olyan terv kidolgozása szükséges, mely a differenciált kockázattal összhangban árfogóan vizsgálja a terület vízgazdálkodását és javaslatot tesz a területek vízgazdálkodási rendszereinek visszaállítására, fejlesztésére.

Jövőbeni feladatok a problémák megoldására, projekt javaslatok

Átfogó, a tájhasználat váltás iránti igényt is figyelembe vevő, a mentett oldali területek szabályozott módon való vízpótlást lehetővé tevő rendszer koncepciójának kidolgozása, melynek eredményeként a Dráva árhullámainak irányított kivezetése megoldható.

Folyószabályozás, medererózió

A Dráva magyarországi szakasza Barcs (155 fkm) alatt szabályozottnak, Barcs felett részben szabályozottnak tekinthető. A szabályozási tevékenység során kanyarátvágások létesültek, valamint kereszt- és hosszirányú kőművek és partbiztosítások épültek. A szabályozási tevékenység, valamit a Dráva felső szakaszán épült erőművek hatásaként az elmúlt időszakban jelentős medererózió indult el, mely a mai napig kimutatható. A medermélyülés átlagos mértéke a magyarországi szakaszon 3 cm/év, ez pedig jelentős hatást gyakorol a természeti környezetre. A medermélyülés folyamatának megállítása elengedhetetlen, melynek módját komplexen, az öt drávai országgal közösen célszerű kidolgozni bevonva az összes érintett szakterület képviselőit. További probléma a görgetett hordalék hiánya, mely az erőművi tározók miatt alakult ki az un. alvízi országokban, így elsősorban a folyó magyar és horvát szakaszán.

A szabályozási művek szükségességének felülvizsgálata szintén elengedhetetlen feladat, melyet magyar-horvát relációban közösen célszerű elvégezni.

A Dráva magyarországi szakaszán további problémát okoz a legalsó, a Dráva 254 fkm szelvényében épült dubravai erőmű csúcsra járatásos üzeméből adódó napi periódusú vízszint ingadozás, melynek mértéke Őrtilosnál (236 fkm) mintegy 80-150 cm, Barcsnál (155 fkm) 60-80 cm, Drávaszabolcsnál (77 fkm) 20-30 cm. Ez a vízszintingadozás nagyon kedvezőtlen hatást gyakorol a mederre, a partokra és a folyó ökoszisztémáira.

Jövőbeni feladatok a problémák megoldására, projekt javaslatok

A meglévő szabályozási művek indokoltságának felülvizsgálata, a vízi erőművek tározói által visszatartott görgetett hordalék továbbengedésének megoldása, a kavicskinyerési célú mederkotrások megszüntetése, a medersüllyedés megállítása és lehetőség szerint visszafordítása, fenékküszöbök kialakítási lehetőségeinek vizsgálata a hosszirányú átjárhatóság biztosításával, a folyó meanderezés lehetőségének visszaállítása, medererózió megállítása vagy csökkentése gravimetrikus folyómeder erősítéssel: hordalék-gazdálkodási projekt kidolgozása.
A differenciált kockázatviseléssel összhangban a terület átfogó vízgazdálkodási tervének kidolgozása, mely többek között vizsgálja a vízgyűjtőn és a mélyebb fekvésű területeken a víz visszatartás lehetőségét, a Dráva és mellékvizek vissza kanyargósítását a kiegyenlített vízviszonyainak biztosítása érdekében.
Szükséges a mérés, a folyamatos monitoring rendszer kialakítása.
Tájszerkezet helyreállítását célzó projektek kidolgozása indokolt, melyek a természeti folyamatokat segítik. Kétféle módon indítható, vagy egy minta/próba terület kijelölésével, vagy területi kompromisszumok meghatározásával, melynek során szakemberek meghatározzák, hogy mely terület mire alkalmas és a szerint jelöli meg az optimális használat módját.
A tervezések összehangolását meg kell oldani (tájszerkezeti terv, területfejlesztési terv, területrendezési terv, Dráva régióra terjedő hatókörrel).

Mezőgazdaság

A századforduló Ormánságára még jellemzőek voltak a tájjal szimbiózisban élő gazdálkodási módok, azonban a hagyományos foglalkozások mára elvesztek. A tájhasználat erőteljesen megváltozott, a hagyományos állattartást felváltotta a nagyüzemi, a nagytáblás szántóföldi növénytermesztés lett a jellemző. Az első és legfontosabb az un. reális jövőkép kialakítása a mezőgazdasági területek használatára a Dráva mentén. A hagyományos paraszti gazdálkodás generációk óta megszakadt, ezzel együtt a gazdálkodni tudás is elveszett. A földek egy része, bár alkalmas lenne rá, nincsenek művelésbe vonva. Jelenleg a pilot területen, de a folyó korridoron egyaránt az un. nagytáblás mezőgazdaság a jellemző, mely nagyüzemi eszközökkel dolgozik, viszonylag magas vegyszerhasználattal. A nagyüzem együtt jár az iparszerű termeléssel. A földek humusztartalmának csökkenése miatt tápanyag csökkenéssel jellemezhető mind a talaj, mind pedig a megtermelt növény. A térség lakosságának nem jut elegendő megművelhető mezőgazdasági terület, új családi gazdaságok nem alakulnak, visszaszorult a hagyományos gazdálkodási forma. A tulajdoni szerkezetről nincsen pontos információ. A magánporták mögül a szövetkezetek, majd a feldolgozó ipar megszűnésével eltűnt a szervező erő, a szaktudás és a felvásárló piac. A táji adottságok alapján a régió-, mikro térségenként másként alkalmas termelésre, növénytermesztésre, állattartásra. A termőföld tulajdon koncentrálódott.

A térség gazdasági-társadalmi fejlődésének alapja a mezőgazdaság, az életképes, megtartó és eltartó erővel bíró gazdaságok működése. Fejlesztési javaslatként fogalmazódott meg a tájhasználat váltás. A tájhasználat váltás az ökológiai szempontból előnyös mozaikos tájszerkezet, mely a mélyebb területeken rét-legelők, feljebb legelő erdők, illetve a magasabb részeken szántó területek létrehozását, kialakítását jelenti. Az árvízvédelmi töltéssel rendelkező Dráva menti szakasz hullámterein a mezőgazdasági művelés kerülendő. Ezt a környezeti szempontból kedvezőbb, tagolt tájszerkezetet az ökológiai teljesítményt díjazó un. „Zöld-pont" rendszer kialakításával, bevezetésével lehetne „szponzorálni", melyre nyugat

Európában már van példa. Ez a rendszer alkalmas annak ösztönzésére, hogy területeinket arra és olyan intenzitással használjuk, melyre a legalkalmasabb. Ez mellett alkalmas helyi védjegyként működve a magasabb hozzáadott értékű termékek értékesítésének elősegítésére is.
Mindezek mellett azonban figyelembe kell venni, hogy a nagyüzemi művelés során a jelenlegi gazdasági szerkezetben magasabb jövedelem érhető el jelenleg, mely az adófizetésben jelenik meg. A mezőgazdasági művelés szerkezetének megváltoztatása csak kifutási idő biztosításával valósítható meg, melyhez a folyó korridoron túl a vízgyűjtő területet is érintő vízgazdálkodási kerettervek, vízgyűjtő-gazdálkodási tervek, illetve vízgyűjtő fejlesztési tervek szükségesek. Szükséges továbbá az érintett területekre vonatkozó vízmérlegek előállítása a jövőbeni lehetőségek és fejlesztések kihasználása szempontjából. Törekedni kell arra, hogy a tájszerkezetet kialakítása során minél kisebb mértékben kelljen öntözést alkalmazni, azonban az öntözés – amennyiben szükséges – alkalmazható.

Az egészséges mezőgazdasági szerkezet létrehozása – állattenyésztés-szántóföldi művelés – az állattartásra is kedvező hatást gyakorol. A háztáji állattartáson túl nagyobb lehetőség nyílik az ún. rideg állattartásra is.

A térség ipari fejlődését a helyben megtermelt vagy előállított termékek feldolgozását lehetővé tevő kis feldolgozó üzemek létrehozása jelentheti.

Jövőbeni feladatok a problémák megoldására, projekt javaslatok
Munkacsoport létrehozás szükséges a tájszerkezet helyreállítását célzó projektek kidolgozására.
A „Zöld-pont" rendszer bevezetési feltételeinek vizsgálata és a támogatási rendszer kidolgozása.
Tájhasználat-váltási terv elkészítése, illetve az új tájhasználat fenntartását elősegítő támogatási rendszer kidolgozása, elősegítve ezzel a térség fellendülését és csökkentve a társadalmi-gazdasági lemaradását. Javasolt a terület alapú támogatásnak a Zöld-pont rendszerrel való felváltása. Vízgazdálkodási kerettervek, vízgyűjtő-gazdálkodási tervek, illetve vízgyűjtő-fejlesztési tervek kidolgozása a vízgyűjtőn elhelyezkedő többi ország elképzeléseinek figyelembe vételével. A tájhasználat váltással összhangban elősegíteni a térségben élők mezőgazdasági ismereteinek gyarapítását, tanfolyamok szervezésével elindulni a vegyszermentes, bio gazdálkodás irányába. A mezőgazdasági termelés versenyképességét és piacképességét is jelentő feldolgozóipari háttérrendszer kialakítása, támogatása, önkéntes szövetkezetek létrejöttének támogatása.
Fontos a csapadék- és felszíni vizek visszatartása a parti területek vízháztartásának javítása, az aszályok elkerülése érdekében.
A vizes felületek és élőhelyek megnövelésével a halászat és horgászatban is további lehetőségek nyílnak, különösen jelentős lehet, a kisszerszámos halászat, mely a helyieknek megélhetést biztosíthat.
Szükséges a mezőgazdasági fejlesztés súlyának és szabályozásának újragondolása:

- a mezőgazdasági termelés, mint húzó gazdasági tevékenység támogatása,
- magas minőségű, magas jövedelemtermelő képességű, exportképes agrárgazdaságok megtartása,
- víz- és munkaigényes intenzív mezőgazdasági tevékenységek, zöldségkertészet és gyümölcstermesztés fejlesztése,
- a területi gazdasági szereplők számára magasabb (100 %-os) támogatás intenzitású programok meghirdetése,
- területi címzett támogatások fokozása,
- terület alapú támogatás megszüntetése,
- a falvak körül kialakult un. „halálgyűrű" felszámolása.

Turizmus

A Dráva menti táj néprajzi értékei felbecsülhetetlenek, flórája és faunája különleges és gazdag, a természetközeli környezet páratlan turisztikai vonzerőt jelent. A térség jelenleg mind társadalmi, mind gazdasági, mind infrastrukturális jellemzőiben elmaradott és jelenleg messze van attól, hogy turisztikai célállomás, önálló desztináció legyen. Hiányzik a helyi szereplőket turisztikai marketing feladatok szempontjából összefogó szakmai szervezet.
A kerékpáros turizmus alapja lehet a közelmúltban kijelölt kerékpárút hálózat, melynek része a Dráva árvízvédelmi töltésen engedélyezett kerékpáros közlekedés is. A térségben kiemelendő még a vízi turizmus lehetősége, mely jelenleg a kajak és kenu túrákban valósul meg. Drávaszabolcson vízi határátkelő működik Magyarország és a Horvát Köztársaság között. Jelentős vonzerő potenciál a drávai hajózás, a természetjáró túrák, a festett kazettás templomok, néprajzi értékek.

Jövőbeni feladatok a problémák megoldására, projekt javaslatok

A turizmus fejlesztésének kiindulópontja az egészséges és működő helyi társadalom létrejötte, amely elképzelhetetlen a családok, az itt élők megfelelő gazdasági gyarapodása, létbiztonsága nélkül. A térség általános társadalmi- gazdasági

fejlődésének alapjait kell megteremteni ahhoz, hogy egy működő és versenyképes turisztikai fogadási rendszer alakulhasson ki. A biztonsággal kiajánlható kínálathoz a térségben nem elegendő a vonzerőre épülő turisztikai termékfejlesztés.
A térségben a szelíd – kiemelten a kerékpáros - és a falusi turizmus, az örökség turizmus a kívánatos turisztikai irányok, a terület értékeinek megőrzésével, helyreállításával, elérhetővé tételével.
A helyi értékekre építő, a tájba, helyi közösség mindennapjaiba beépülő „szelíd", ám kreatív bemutatási formák javasoltak az örökségturizmusban is. A helyi értékeket tágan értelmezve, különösen beleértve a gazdálkodási mód, technológia, ember és természet együtt fejlődését, egymásra hatását.
A turizmus háttér infrastruktúrájának kifejlesztése mellett a helyi szereplőket összefogó, a turisztikai fogadást és a népszerűsítést kezelő, a lakosságot képzésekkel, szemléletformálással támogató szakmai koordináció szükséges.
A turizmusnak a szomszédos országbeli értékek megismerése is eleme kell, hogy legyen a szomszédsági kapcsolatok erősítése mellett. (A szomszédos Horvát Köztársaság Dráva menti településeivel a kapcsolat a nyelvi hagyományok elvesztése miatt már csak egyes helyeken lelhető fel. A két ország közötti „átjárhatóság" lehetősége nagyon szűkös. Gyakorlatilag csak megyei szinten működik a jószomszédsági kapcsolat Baranya és Somogy megyékkel.) A közvetlen kapcsolatok révén ösztönözni kell a horvát partnert a magyar szabályozás átvételére, a vízi turizmus (kenuzás, strandolás) egységesítése érdekében. A kikötőfejlesztés és kisebb kikötő helyek kijelölése a horvát oldalon, a vízi turizmus fejlesztésének alapja lehet.

Horgászat

A Dráva horgászati, halászati hasznosítás szempontjából igen értékes és gazdag halfaunával rendelkező folyó. A pilot területen és a folyó korridoron egyaránt további számos lehetőség adódik a horgászatot kedvelők számára a mellék- és holtágakon, valamint a horgászati hasznosítású tartozó tavakon. Magyarországon a horgászat vizsgához kötött engedéllyel folytatható.
Magyarországon, ezen belül is a pilot területen a horgásztársadalom ma elöregedőben van. Egyre nagyobb teret hódít a sporthorgászat, de emellett kimutatható az un. megélhetési horgászat, mely élelmiszer szerzési céllal történő halfogást jelent.
A Dráva magyar szakasza jelenleg halasított vízfelület. A telepítés a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság felügyelete mellett történik kizárólag őshonos fajokkal. A halállomány megőrzése céljából kívánatos lenne a kormoránok, mint a halat fogyasztó vízi madarak visszaszorítása, a halasítás helyett a természetes szaporodó helyek további növelése, valamint a Magyarországon és a Horvát Köztársaságban eltérő horgászrend egységes feltételek mellett történő szabályozása a halállomány kímélése szempontjából. A Dráva felső szakaszán épült erőművek miatti napi erőteljes vízszint ingadozás, valamint a medersüllyedés nagymértékben károsítja az ívó helyeket. A Dráva szempontjából érdekesek lehetnek a tokfélék, mint az egyik helyi érdekességnek számító halfaj visszahozása, állományának növelése.

<u>Jövőbeni feladatok a problémák megoldására, projekt javaslatok</u>
A Dráva halfaunájának megőrzése érdekében egy átfogó tanulmány készítése a halállomány önfenntartó szaporodási feltételeinek vizsgálatára, az őshonos állomány telepítésének lehetőségére, szükségességére, valamint a halállományt nagymértékben károsító kormoránok visszaszorítására, a Magyarország és a Horvát Köztársaság eltérő halászati/horgászati előírásainak egységesítésére a természetes vizeken.
A Dráva és mellékágai elérhetőségét és a vízpart megközelíthetőségét biztosítani kell.
A nem profitorientált halgazdálkodás előtérbe helyezése a természetes vizeken.

Hajózás

A Dráva magyarországi szakasza a déli országhatár (70,2 fkm) és Vízvár (198,6 fkm) között II. osztályú vízi út. A jelenleg megállapított hajózási kisvízszintek értékeinél a hajóút paraméterek rendelkezésre állnak, azonban a tartósság nem éri el a jogszabályban megállapított évi 240 napos értéket.
A hajóút kihasználtsága alacsony, jelenleg elsősorban a kajak és kenu turisták használják, e mellett sétahajózás működik Drávaszabolcs és Barcs térségében. Teherszállítás céljából csak egy-egy alkalommal használják a vállalkozások. A térség egyetlen hajókikötője Drávaszabolcson működik.

<u>Jövőbeni feladatok a problémák megoldására, projekt javaslatok</u>
Magyar-horvát közös relációban megvizsgálni a kijelölt közös drávai hajóút állapotát, paramétereit, megbecsülni a jövőbeni várható forgalmat mind a személy- és teherszállítás vonatkozásában, mind a hajók és a kajak-kenu turisták körében, ennek ismeretében kidolgozni a hajóút és a hajózás jövőbeni fejlesztési lehetőségeit.

Társadalmi-gazdasági háttér

A szakmai és ágazati fejlesztések sikere azon is múlik, hogy azok mennyire képesek a helyi embereket mozgósítani, a tevékenységek és azok eredményei hosszabb távon képesek-e a helyi társadalomba, gazdaságba beépülni. A találkozókon a fejlesztésekkel kapcsolatban az alábbi elvárások fogalmazódtak meg:

- a döntések meghozatala a helyiek bevonásával történjen,
- a fejlesztési tervek a helyi sajátosságokra épüljenek (nem általános problémamegoldás, hanem a „mire van szükség?" alapján),
- a hatósági szabályozások az emberi érdekek figyelembevételével szülessenek meg és egymásra épüljenek (helyi-térségi-országos-nemzetközi szinten),
- a tájhasználatban elsősorban az itt élő ember szempontjai jelenjenek meg,
- képzés, szemléletformálás (régi tudások átadása, gazdálkodási ismeret, életvezetési ismeret, munkába állítás) fontos feladat,
- helyi vásárló közösségek, helyi termékek és helyi termékek piacainak kialakítása a helyi gazdaságot gyarapítja, ezért törekedni kell rá,
- a fejlesztési tervekben kezelni kell a területek közötti eltéréseket.

A határokon átnyúló léptékben kell gondolkodni és közösen keresni a kiemelt fejlesztési lehetőségeket a Dráva korridoron. Lobbi tevékenységre volna szükség ahhoz, hogy a Dráva korridort kiemelt tervezési területté nyilvánítsák.

PRIORITÁSOK

Az egyes szakterületekre bemutatott fejlesztési elképzelésekre nehéz egy mindenki által elfogadható fontossági sorrendet kialakítani, hiszen minden szakterületnek, érdekeltnek a saját problémájának a megoldása az, ami a legfontosabb. Ennek ellenére a pilot területet, a folyó korridort, a térség jövőbeni fejlődését figyelembe vevő alábbi prioritási sorrendet javasoljuk, mely természetesen irányadónak tekintendő:

1. Tájhasználat váltás – alapja a helyi gazdaságokat, lakosokat nagyobb mértékben bevonó gazdálkodásnak és egyúttal olyan kedvező környezeti, természeti folyamatokat indít el, mely hatással van a terület vízgazdálkodására is. A tájhasználat váltással el kell érni a mozaikos tájhasználatot, a biogazdálkodást, az ökológiai sokszínűséget, ami elősegíti a térség fejlődését. Ehhez a földterületek felmérése szükséges, majd az egyes területeken a föld adottságait legjobban figyelembe vevő termelési ajánlások megfogalmazása, valamint a szabályozási és támogatási rendszerek felülvizsgálata.
2. A Dráva medererózió megállítása – a végrehajtott folyószabályozási tevékenység és a felvízi országokban megépített erőművek a Dráva medersüllyedését idézték elő. A parti területek elsivatagosodásának megfékezése érdekében szükséges azon technikák összehangolt kidolgozása, mely a folyó és a parti területek vízháztartásának javulását hozza magával, biztosítja a folyó hossz menti átjárhatóságát mind az ökológia, mind pedig egyéb (pl. hordalék) területek vonatkozásában.
3. Turizmus – amelynek elsősorban az alapjait és a háttér infrastruktúráját kell megteremteni. A térség általános társadalmi-gazdasági fejlettségétől elválaszthatatlan. A turisztikai attrakciók bemutatására ki kell dolgozni azon eljárásokat, melyek biztosítják a minél kisebb ökológiai lábnyomot hagyó, de a térség fejlődését a legjobban elősegítő turisztikai lehetőségeket. A tanulmánynak a turizmus nemzetközi vonzatát is vizsgálnia kell.
4. Folyószabályozás – a meglévő, korábban kiépített folyószabályozási művek felülvizsgálatával biztosítani a folyó számára a „nagyobb szabadságot", a meanderezési lehetőséget figyelembe véve a térség árvízi biztonságát, a védett területek vízpótlását. Folytatni a megkezdett mellékág revitalizációt, megkezdeni a folyó korridoron elhelyezkedő holtágak felülvizsgálatát.
5. Természetvédelem – a nemzeti parki védettséggel a magyarországi folyó korridor a legszigorúbb védelem alatt áll. A természetvédelmi érdekekkel összhangban lehetővé kell tenni a Dráva adottságain alapuló jobb kihasználás lehetőségét, ezzel elérni a térség fejlődését.

Meg kellene fontolni olyan tevékenységek támogatását, melyek ezeknek a prioritásoknak a gyújtópontjában állnak, azaz egyszerre felelnek meg valamennyinek.

FOLYÓKORRIDOR MENEDZSMENT A SEE RIVER PROJEKT UTÁN

A különböző szakterületek képviselőivel és a helyi érdekeltekkel lefolytatott közös tanácskozások eredményei egyértelműen rávilágítottak arra is, hogy a Dráván ma létező problémák megoldása a folyó értékeinek megőrzése érdekében elengedhetetlen. Összefogás, közös gondolkodás és egyeztetés nélkül csak egy-egy lokális probléma rendeződhet egy-egy

szervezet vagy vállalkozó szellemű érdekelt felkarolásában, ami egyrészt nagyon energia igényes, másrészt lassú folyamat. Mindezek mellett ki kell emelni, hogy ma már egy Dráva jellegű folyó esetében is csak egy-egy országon belül koncentrálva a problémákra szintén nem vezet a teljes megoldás felé. A problémák többsége határon átnyúló (medersüllyedés, folyószabályozás, vízgyűjtő terület használat, energiatermelő létesítmények hatása, hordalék deficit, stb.), így azok megoldása is határon átnyúló, komplex gondolkodással érhető el. A felvetett problémák megoldásához cselekvési tervek szükségesek, melyek végrehajtása ugyan úgy igényli a közös gondolkodást és az eltérő érdekek integrációját, mint az a konzultációs folyamat, amelyet a SEE RIVER Projekt kezdeményezett, és amelynek résztvevői azt közösen véghezvitték.

A cselekvési tervben rögzített tevékenységek teljesülésének nyomon követése, eredményeinek kiértékelése, az időközben szükséges újabb döntések kialakítása, az eltérő érdekek, szempontok érvényesítése további együttműködést, párbeszédet és rendszeres egyeztetést tesz szükségessé. A tapasztalatok azt mutatják, hogy ez az egyeztetés hosszabb távon csak akkor működik, ha valamilyen szervezett formát ölt, amely tervszerű, ütemezett tevékenységet folytat és valamennyi fél részt vesz benne.

A Dráva folyókorridoron Olaszországban (Dél-Tirolban) és Ausztriában működnek hasonló szervezetek, amelyek a helyi érdekeltek és területi vízgazdálkodási, természetvédelmi, területfejlesztési szervezetek, önkormányzatok képviselőiből állnak és az érdekegyeztetés fórumaiként működnek. (Azonban ez nem tévesztendő össze a Területi Vízgazdálkodási Tanácsokkal, amelyeket az EU országaiban külön jogszabály hozott létre meghatározott feladatokkal és jogkörökkel.)

Tekintettel arra, hogy sem Szlovéniában, Horvátországban, sem Magyarországon ilyen jellegű érdekegyeztetési fórumnak és bizonyos mértékű társadalmi kontrollnak hagyományai nincsenek, javasolható volna az öt országra kiterjedő együttműködés és tapasztalat megosztás ezen tanácsok között.

Sellye, 2014. május 20 – június 30.

NÉV	KÉPVISELT SZERVEZET	ALÁÍRÁS
Nagy Attila	Sellye Önk.	[signature]
Maczinkó László	SMKH ERD ÉRETI IGAZGATÓSÁG	[signature]
Purger Dragica	Nemzeti Környezetügyi Intézet	[signature]
Lóczy Dénes	Pécsi Tudományegyetem	[signature]
ÖTVÖS KÁROLY	Magyar Tudományos Akadémia PAB	[signature]
KAPITÁNY ZIOLT	HORGÁR EGYESÜLETEK B.M.-i SZÖVETSÉGE	[signature]
GORSICS GÁBOR	ÖS-DRÁVA PROGRAMIRODA	[signature]
MÉSZÁROS BERNADETT	DRÁVAMENTI IZEE Ltd.	[signature]
BURIÁN ALAJOS	Dél-dunántúli Vízügyi Igazgatóság	[signature]
SZALAY MIKLÓS	Nemzeti Környezetvédelmi Intézet	[signature]
Sarbadi Ester	KUL-TUR-VIN Bt.	[signature]
Molnár Géza		[signature]
SZARKÁNDI LAJOS	DÉL BARANYA HTE	[signature]
SUVÁK ANDREA		[signature]
PÓLA PÉTER		[signature]
Fábián Éva	Somogy Megyei Önk. Hivatala	[signature]
Nagy Attila	SUTI	[signature]
Gruber Tamás	WWF Magyarország	[signature]
TOLDI MIKLÓS	Dráva Szövetség	[signature]

Baroth Attila	Drávaszabolcs Község Önkormányzata	Baroth
Horvai Valér	Carpathes Alapítvány	
Závoczky Kabos	Duna-Dráva Nemzeti Park	

SOUTH EAST EUROPE
Transnational Cooperation Programme

SEE River

Programme co-funded by the EUROPEAN UNION

MELLÉKLET AZ ÁGAZATOK KÖZÖTTI MEGÁLLAPODÁSHOZ – SZERVEZETEK ÉRINTETTSÉGE

Szervezetek neve	Környezet és természetvédelem	Mellékág és mellékvíz revitalizáció	Árvízvédelem	Folyószabályozás, medererózió	Mezőgazdaság	Turizmus	Horgászat	Hajózás	Társadalmi-gazdasági háttér
Sellye Önk.	X		X	X	X	X	X		X
SOMOGY MEGYEI KORMÁNYHIVATAL ERDÉSZETI IG.	X				(X)				
Nemzeti környezetügyi Intézet	X	X							
Pécsi Tudományegyetem	X		X	X		X			X
Magyar Tudományos Akadémia PAB	X	X		X	X	X			X
HORGÁSZ EGYESÜLETEK BARANYA M. SZÖV.	X	X					X		
ÖS-DRÁVA PROGRAMIRODA	X	X			X	X	X		X
DRÁVAKEMAI FLEK. KFT.					X	X			X
Dél-dunántúli Vízügyi Igazgatóság	X	X	X	X				X	
KUL-TUR-VIN Bt.						X			
Molnár Géza	X	X			X				X
SZARKÁNYI LAJOS									X
SMÁK ANDREA					X				X
PÓLA PÉTER									X
Fábián Éva	X	X				X			
SCETT	X	X	X	X	X	X			X
WWF Magyarország	X	X	X	X	X			X	
Drávai Szövetség	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Drávaszabolcs Község Önkormányzata	X	X			X	X	X	X	X
Carpathes Alapítvány	X								
Duna-Dráva Nemzeti Pák.	X	X		X	X	X	X		

NeKI

DÉL-DUNÁNTÚLI VIZIG